

szükséges. S ebben a költőknek kell legelől járni. Nemcsak sajátmaguk és néhány csodálójuk, hanem a sokaság számára irjanak. Az élet tárt ablakokat, mély lélegzetet, széles láthatárt követel. Jőjjenek a költők és adjanak hangot és szárnyat mindennapi vívódásainknak és meglátják kivergődnek a mai tespedésből. Jőjjön csak a költő, az igazi ihletet költő és meglátjuk, hogy a mesebeli királyfi, aki nem más, mint a népi ösztön, nyomban megjelenik és elhozza Hamupipőke cipellőjét...

Megszivlelendő buzditás, csak hogy a lira szebb jövője nem egészen a költőkön mulik. „Míg művelődési színvonalunk nem emelkedik... szó sem lehet semmiféle költői „offenziváról“ — írja Jebeleanu. — Ez a dolog veleje. A lira nem ujulhat meg önmagából. Ez a megújulás csak a kedvező társadalmi változások s a költői génusz alkotó összejátszásának ajándéka lehet. (s.)

SIR OSWALD MOSLEY. 1936 év második fele óta Angliában egyre növekszik a szervezett regresszió pártjának aktivitása. A mind gyakoribb tömeggyűléseket rombolásokkal egybekötött tüntetések követik. Sir Oswald Mosley izgatott hangon fejt ki pártja gazdasági programját: a munkanélküliség problémáját egybekapcsolja a zsidókérdéssel. A gyűlések eredményeképp az East-Enden kifosztják a zsidó boltokat és Whitechapelben megvernek néhány tucat kaftánost. Liverpoolban, Edinburghban és egyebütt hasonló kiülsőségek között megy végbe a feketeingesek tevékenysége. A külpolitikai fronton is duzzad a szervezett angol regresszió tevékenysége: cikkeik egyre sűrűbbek a rokonérdekű külföldi lapok hasábjain. Mosley *A nagy vagy-vagy* című 18 oldalas tanulmányát a *Zeitschrift für Geopolitik*-ban Colin Ross, a német imperializmus harcosa vezeti be. Colin Ross, Mosley törekvéseit a mai Németországgal azonosnak mondja és megállapítja, hogy: „Mosley nem jelenti Angliát, — ma még nem“. Mosley cikkében a föld újbóli felosztását propagálja. Ellesen támadja a Népszövetséget, jogosnak mondja az abból kivált államok magatartását, ostromozza a demokráciákat, glorifikálja a diktatúrákat. Anglia helyzetkedjék szembe — írja — a nemzeti szocializmus ellen világszerte lábrakapott „vendettával“. Indokolni igyekszik, hogy Angliát érdekei Japán, Olasz- és Németország oldalára kell, hogy állítsák. Cikkének mottójából kicsendül a mai német szellem jellegzetessége: „a szervezett regresszió és nacionalizmus univerzális törekvéseiből keletkezett európai szintézis.“

Az angol szervezett regresszió mozgalma 1932-ben vette kezdetét. A mozgalom magja az egykori Labour miniszter, Sir Oswald Mosley által alapított *Új párt* volt. Mosley változatos politikai pályájának állomásai: konzervatív képviselő, majd a Labour-párt soraiba lép, mint ilyen vállalt tárcát MacDonald kabinetjében, de lemond s a balszárny vezére lesz, végül meglepő fordulattal a jobbszélre lendül. Az *Új párt*, bár nagy agitációt fejt ki, az 1931-es választáson egyetlen mandátumot sem kap. A német horogkereszt előretörése azonban lendületet ad és egyben határozottabb irányt szab politikai szándékainak. Megalapítja a *British Union of Fascists*-ot, amely eszközeiben és taktikájában a német nemzeti szocializmust utánozza. A parancsuralmi rendszerek nemzetközi előretöréseinek kigsugárzásából, valamint a gazdasági válság lelki visszahatásából összetevődött részleges sikerek azok a tényezők, melyek egyáltalán életre hívták a pártot. Angliában a válság kulminál, a munkanélküli tömegek óriásira dagadnak. A munkásság magatartása tétova, a német példán csak lassan ismeri fel, hogy a demokrácia a gazdasági hatalom megszerzése nélkül semmi és pusztulásba visz... A szervezett regresszió agitációját fő-

leg a kétkézi munkás és tőkés osztály közötti rétegekre terjeszti ki, melyekre a Labour egyre kevesebb vonzóerőt gyakorol. Am ezeknél a rétegeknél sem érnek el komoly sikereket. Egyrésztük radikálizálódnak, másik részüknél pedig hiányzanak a hasonló folyamat Németországban létezett feltételei: az a kétségbeesett lelkiállapot, amely az elszegényedésbe zuhanó középosztály sajátossága. Angliában csak igen kis számú az az elproletarizálódott kispolgári réteg, amelyből egyéb országok önkényuralmai a legfanatikusabb katonákat verbuválták, az az osztálytudat nélküli tömeg, mely menthetetlenül zuhan a nagytőke által nagyrahízalt regresszió ideológiába. Az angol nagykapitalizmus, főleg a konjunktúra emelkedésével nem hajlandó a szervezett regresszió kockázatát, mely nagy anyagi áldozatokkal is jár, vállalni. Mosley pártjának 1935-ben mindössze 15-18.000 tagja volt.

Angliát 1936-ban eléri a fegyverkezési konjunktúra. Egyes iparágak munkásainak anyagi helyzete erősen javul, más iparágakban viszont romlik. Az ipari munkanélküliek mai száma, főleg a szén és textiliparban 1.6 millió. Az angol kőszén hatalmas piacokat veszített, egyrészt a világszerte feltárt új bányák révén, másrészt a kőszén mindenütt mindinkább kiszorítja, az olaj, mint hajtóerő. Az angol textilipart viszont a japán verseny fojtogatja, valamint India mindinkább fejlődő nemzeti szövőipara. Mosley november elején fejtette ki pártja gazdasági programját s oda-konkludált, hogy miután Angliában ugyanannyi zsidó van, mint munkanélküli, a munkanélküliség kérdése pillanatok alatt megoldható, még pedig oly módon, hogy a munkanélküliek foglalják el a zsidók helyét. Ez a beállítás nyilvánvalóan téves, mert hisz Angliában 342 ezer zsidó él. (Ezek közül 180 ezer a kereső).

Anglia nehéz időket él. Az utolsó esztendőök sorozatos külpolitikai kudarcai kihatnak az ország gazdasági életére. A fegyverkezési verseny erősen igénybeveszi a gazdasági élet erőforrásait: a kényszerkölcsön jellegű belső kölcsönök egymást követik. Az egyes iparágak telephelyein a krónikus munkanélküliség s a pusztító népbetegségek tömegesen szedik áldozataikat. A legtöbb iparban valósággal praekapitalisztikus termelési formák uralkodnak. A munkásság szociális és egészségügyi viszonyai mostohábbak, mint Európa legelmaradottabb országaiban. A „speciális érák“ — így hívják a nyomorsulytotta vidékeket, mint Dél-Wales, Lancashire, Clyde partvidéke, East-Durham, — valósággal sebek Anglia testén. Kihűlt kémények, rozsdamarta műhelyek jellemzik a nyomor e fészkeit. A pauperizmus terjedése az iparban, valamint az *Elliot*, földművelésügyi miniszter által meghonosított agrárprotekcionista rendszer okozta áremelkedések a válságot csak mélyítik. Mosleyék „remélik“, hogy a válság jobban mélyül s arra számítanak, hogy az egzisztenciájukat veszített tömegek öntudatlan és a helyes utat fel nem ismerő része könnyű prédaként soraikba áll. Módszereik azonban nem igen alkalmasak jelentékenyebb tömegek megnyerésére. Pártlapjuk a *Blackshirt* (Feketeing) a *Stürmer* nyomdokain halad: „vérvád“, „Cion bölcsei“ azok az elcsépelelt lemezek, melyekkel olvasóit táplálja. Pénzforrásaik titokzatosak és alig hihető, hogy belföldről származnak. A feketeingeseknek tulajdonítható, hogy London szegénynegyedei megismerkedhettek a *closh*-al, a huligánbunkóval. *Stepney*, *Shareditch*, *Bethnal Green* munkás és kisiparoslakta uccái szinte csataterekké változtak. East End védekezik: a lakosság biztonsági szervezetet alapít, melyet találóan *Vigilantes*-nek neveznek. A nép a száz év előtti Vadnyugatot idézi, a nemzetközi fosztogatók és szervezett kalandorok, a *Jesse James* féle nyugati rablóbandák korának végét, mikor a polgárság megunt a törvényen kívül állók uralmát s hasonló bizottságot

szervezett védelmére. Mindezeknek természetesen jelentkeznek a maguk alvilági kísérőjelenségei: az East End kereskedőinél szinte naponként megjelennek az *East Endi Védőszövetség* emberei, kik jó pénzért megvédik az érdekelteket. Kiderült, hogy e *racket* mögött, mely a chikágói gangszterizmus legvirulóbb korára emlékeztet, a feketeingesek egy üzletileg igen aktív csoportja áll. A polgárság, eltekintve szélsőjobboldali csoportjától, ellenszenvvel kíséri Mosleyék tevékenységét, mely a *king's peace-t*, a király békéjét, ami egyértelmű a kapitalizmus keretein belüli látszatnyugalommal, teszi tönkre. A humanista velleitású polgárság reprezentáns írója *Galsworthy* néhány éve a „fekete méhekről” így írt: „fekete az ingük és nem sokat gondolkoznak.” Ma a polgárság elitje, a külföldi példákön okulva tisztában van Mosleyék céljaival és ennek megfelelő magatartást tanusít. A parlament is mozog. Az alsóház előtt fekszik a *Public order Bill*, mely e mozgalom elfojtására készül. *Lázár Vilmos*

A NOBELDIJAS O'NEILL. A svéd akadémia az irodalmi Nobeldíjat *Eugene O'Neill*-nek ítélte oda. Másodszer részesült amerikai író ebben a magas kitüntetésben. Az első Nobeldíjas amerikai író Lewis Sinclair. Amerikában sem legyiket, sem a másikat nem szeretik, de mindenestre tisztelik őket, ahogy mindenkit tisztelnek Washingtontól San-Franciscóig, akinek irodalma hirtelen 50.000 dollárt „ér”. Nem véletlen, hogy a svéd akadémia, azokat választotta ki, mint Amerika legnagyobb íróit, akik művükben „leleplezik” az amerikai civilizációt, mintha azt igazán csak a hiányosságai által keltett tiltakozáson keresztül lehetne kifejezni. És az Akadémia, amelynek társadalmi konformizmusa nem vitatható, nem talált, amikor két alkalommal is, Amerikát akarta kitüntetni, olyan író, akinek műve a negyvennyolc állam ipari és pénzarisztokráciájának hivatalos értékeit dicsőítse és mint író is nagy legyen.

A két Nobeldíjas amerikai között nincsen semmi hasonlatosság. *Babbitt*, *Arrowsmith*, *Dodsworth* és a *Main Street* szerzőjének szigorú realizmusa teljesen idegen O'Neill drámáitól, aki az amerikai társadalmat szimbolikus eszközökkel leplezi le. O'Neill sorsa, amint az az amerikai íróknál oly gyakori, igen változatos. Volt aranyásó, tengerész, bolti elárúsító, színész és ujságíró. Bekalandozta egész Amerikát és Európának jórészét. De O'Neill ebből a gyakorlati és tapasztalatokban gazdag kalandos életből, ami művészetét és esztétikai felfogását illeti, csupa anti-realista következtetést vont le. Első szindarabjainak realista elemei mindinkább hiányoznak későbbi műveiből. A szimbolizmus a művészetben mindig az alkotó vereségének, valamely gyengeségének a jele. O'Neill-től nem tagadhatjuk meg az elhivatottságot, ha ezalatt a gondolkodás ellenállhatatlan nagylelkűségét és a nyelvbeli kifejezési eszközök erejét értjük. De ugyanakkor a jelképek széles skáláján játszik, amelyek, amint az szimbólumokkal már történni szokott, rendszerint igen együgyűek. O'Neill szándékai elsősorban ideológiai jellegűek. Ez azt jelenti, hogy nem a társadalom erkölcsseit, nem az emberek jellemképét akarja megrajzolni, hanem Amerika lírai leleplezése által, amivel magára vonta gutgesinnt polgártársai haragját és ami miatt annyi irodalmi csatát kellett végigküzdenie abban az időben, amikor még a *Greenwich-Village-i* színházban első darabjait játszották, az emberi sors (*condition humaine*) egyetemes problémáit veti fel. A cél valóban a legemlékedettebb, amit csak az író maga elé tűzhet. Végül is ez a tárgya a világirodalom minden nagy szinpadí- és regényalkotásának, *Aeschylustól Shakespeareig* és *Goethetől Claudelig*. Azonban a művészet kemény törvényeinek megfelelően ez a szándék csak akkor teljesülhet, ha az alkotó a realizmus vagy a költé-